nyje apie 30 cm gylyje rasta žalvarinė pasaginė segė, kuri turėtų būti datuojama XII–XIII a. Ši segė rasta virš kapo 2, tačiau su šiuo kapu niekaip neturėtų būti siejama. Remiantis 2016 m. tyrimų rezultatais, šis kapas galėtų būti siejamas su XII–XIII a. datuojamu puslankio formos kapų horizontu.

Šių metu tyrimai dar kartą patvirtino, jog Pušaloto kapinynas yra išskirtinis Lietuvos ŠR regione ir gali suteikti esminės informacijos apie Žiemgalos etnokultūrinės srities laidosenos tradicijas ir jų kaitą per daugiau nei pusę tūkstančio metų.

Pušalotas Cemetery

In 2017, an excavation was conducted (a total of 46.75 m^2) on the plot at Orelių St. 7 in the territory of Pušalotas Cemetery (Pasvalys District, North Lithuania) and four burials were discovered, one of which had been completely destroyed but was dated to the 12th–13th centuries on the basis of a penannular brooch chance find.

In burial 1, the individual was oriented NE–SW with the head to the NE (41°) (Fig. 1). The burial contained a narrow iron axe (with a roughly 65 cm long handle), a spearhead with a narrow leaf-shaped blade (and a total spear length of roughly 1.75 m), a Lithuanian-style broad fighting knife–sword prototype, a bracelet manufactured from a broken neck-ring with a spiral (twisted) shank, a bronze coil bracelet, a coil ring, a fragment of an iron pin with a bronze coil bead mounted on its ring head, and a bronze brooch with a adze-shaped foot (Fig. 2). Bell-shaped bronze crotals had been sewn to the lower part of the coat's neckline (Fig. 3). Based on typology, the burial dates to the 6th–7th centuries.

In burial 2, the individual was oriented NW–SE with the head to the NW (282°) (Fig. 4). The burial contained a narrow iron axe and a small knife with a bent back. Based on typology, the burial dates to the 5th–10th centuries.

In burial 3, the individual was oriented E–W with the head to the NE (76°) (Fig. 5). The burial contained a bronze band bracelet with a semicircular cross-section and two coil beads, which formed a V at the site of the neckline of the coat or tunic.

Karolis Duderis

Spėjamas Parupės kapinynas

2016 m. pavasarį Parupės kaime (Biržų r.), Tilto g. 20 sklypo savininkė į V nuo ūkinio pastato ariamame lauke rado įmovinį profiliuotą ietigalį. 2017 m. nuvykus į minėtą vietą, arimo paviršiuje rasta nemažai sulaužytų žmogaus kaulų, du fragmentai lipdytinės keramikos, iš kurių vienas grublėtu (?) paviršiumi, geležies gargažė bei apdegusio molio tinko fragmentas. Tikėtina, jog šioje vietoje turėtų būti lokalizuojamas kapinynas, senovės gyvenvietė (?). Dėl šios priežasties BKMS iniciatyva buvo organizuota archeologinė ekspedicija.

Apie tyrinėtą vietą esama gana mažai informacijos. Pirmiausia – tai duomenys iš 1969 ir 1989 m. archeologinių ekspedicijų po Biržų rajoną bei nedidelės apimties J. Merkelevičiaus 1974–1975 m. archeologinių tyrimų medžiaga apie 400 m į V nuo nagrinėjamos vietos esantį Parupės (Juljanavos) pilkapį. 1969 m. A. Tautavičius ir V. Daugudis, lankydamiesi Juljanavos kaime, aprašė tuo metu artą pilkapį, apklausė sodybos savininką Jurgį Krikščiką, kuris papasakojęs, jog ariant rasta žmonių kaulų, ietigalių, kirvių. Iš pastarojo buvo gautas siauraašmenis pentinis kirvis (*LIIR*, f. 1, b. 301, p. 9).

1974–1975 m. J. Merkelevičiaus vykdytų tyrimų metu Parupės (Juljanavos) pilkapio vie-

toje buvo iškastos 4 perkasos, ištirtas 80 m^2 plotas, tačiau nei pilkapio fragmentų, nei kapų tyrėjas nerado. Ataskaitoje nurodoma, jog aptikta tik pavienių žmonių kaulų (kai kurie buvo pažaliavę) bei du archeologiniai radiniai – geležinis peilis lenkta nugarėle, žalvarinis žiedas, grandinėlės fragmentas bei pusė žalvarinės storagalės aštuoniakampio pjūvio apyrankės. Tyrimų išvadose tyrėjas nurodo: „Pilkapynas sunaikintas žemės darbų metu, jo likučiai iš esmės ištirti, todėl iš kultūros paminklų registro šį objektą tektų išbraukti“ (*LIIR*, f. 1, b. 465, p. 5–7).

1974 m. vykusios ekspedicijos metu J. Merkelevičius gavo informacijos apie Parupės kaime esantį senkapį: „Parupės kaimo gyventoja O. Drevinskienė pasakojo apie kapelius, esančius kalvelėje, netoli jos namų. <...> Ir kiti kaimo gyventojai pasakojo, kad jie kasdavo kalvelėje bulviarūsius, rasdavo žmonių kaulų ir senienų.“ Toliau tyrimų ataskaitoje rašoma: „Pakilumėlė buvo apžiūrėta 1974 m. Ji yra apie 0,5 km į rytus nuo buv. Parupės pilkapyno, apie 50 m į vakarus nuo O. Drevinskienės gyv. namo, prie buv. daržinės. Kalvelės šiaurinis pakraštys iškasinėtas bulviarūsiais“ (*LIIR*, f. 1, b. 465, p. 7). Vieno naujai iškasto bulviarūsio vietoje 1975 m. ištirtas 3x1 m dydžio (pagal ataskaitos tekstinę informaciją, o pagal brėžinį – 1,5x2 m dydžio) šurfas, tačiau jame nieko nerasta.

1989 m. vykusios archeologinės ekspedicijos metu buvo patikslinta informacija apie Parupės senkapį. Nurodoma, jog senkapis yra nežymioje kalvelėje, ribojamoje A. Skiauterienės sodybos teritorijos iš R, numelioruoto upelio iš V, kaimo keliuko iš Š, dirbamų laukų iš P. Pagal sodybos šeimininkės pasakojimus, 1977 m. vykdant melioracijos darbus, šios kalvelės vietoje, apie 1 m gylyje buvo rasti eilėmis sulaidoti žmonės. Melioracijos darbų metu rastas peiliukas bei XVII a. moneta (*LIIR*, f. 1, b. 1602, p. 13).

Remiantis 2015–2016 m. V. Venckūno pasakojimu, senkapio vietoje iki šiol randama nemažai žmonių kaulų, kuriuos vietiniai kartais nurenka ir užkasa gale lauko, prie arime esančio elektros stulpo. V. Venckūnas yra girdėjęs, jog šioje vietoje metalo ieškotojai randa monetų (XVII a.). Vietiniai gyventojai šią kalvą vadina Švedkapiu ir teigia, jog čia palaidoti per Šiaurės karą žuvę švedų kariai. Panašu, jog šis senkapis apnaikintas 1977 m., nes melioruojant nustumdytas aukštas upelio šlaitas, kuriame ir buvo lokalizuotas senkapis.

2017 m. tirtose perkasose 1 ir 3 fiksuoti natūraliai susiformavę iki 40 cm storio žemių sluoksniai, kuriuose archeologinių radinių nerasta. ***Perkasoje 3***, 30 cm gylyje atidengtas iki 10 cm storio juodos žemės sluoksnis. Įvertinus tai, jog greta esančiame ariamame lauke rasta pavienių buitinės keramikos radinių, galima manyti, jog perkasoje 3 fiksuotas juodos spalvos žemės sluoksnis galėtų būti spėjamos senovės gyvenvietės pakraščio kultūrinis horizontas. Vizualiai žvalgant greta esantį arimą, žemės paviršiuje rastos kelios keramikos šukės grublėtu paviršiumi, geležies gargažė ir apdegusio molio tinko fragmentas (1 pav.). Deja, šių metų tyrimai leidžia kelti tik hipotezę, kuriai įrodyti reikia platesnių vietovės tyrinėjimų.

Perkasoje 2 atidengtas suartos dirvos sluoksnis, buvęs iki 35 cm storio. Čia, suartoje žemėje, rasta smulkių sulaužytų žmonių kaulų

1 pav. Atsitiktiniai radiniai iš ariamo lauko. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. Chance finds from the ploughed field.

2 pav. Geležiniai peiliai iš perkasos 2. K. Duderio nuotr.
Fig. 2. The iron knives from area 2.

fragmentų vienas greta kito, rasti du geležiniai peiliai (2 pav.). Vienas peilis – lenkta nugarėle, per vidurį perlenktas (veikiausiai sulankstytas arimo metu), kitas – tiesia nugarėle. Tipologiškai peilis tiesia nugarėle galėtų būti datuojamas gana plačiu chronologiniu laikotarpiu, t. y. I tūkst. – II tūkst. pradžia, o peilis lenkta nugarėle, remiantis analogiškais radiniais iš Žiemgalos kapinynų, kuriems tokie radiniai yra būdingiausi, galėtų būti datuojamas VI–XII a. Tačiau įvertinus 2016 m. rasto profiliuoto ietigalio chronologiją, t. y. VI–VII a., galima teigti, jog tirtos perkasos gretimybėje galėjo būti būtent šio laikotarpio palaidojimas, kuris buvo nuartas.

Panašu, jog dabar ariamame lauke, netoli nuo tirtos perkasos buvęs griautinis kapas, kuris buvo nuartas, o įkapės ir kaulai išsklaidyti nedideliame plote. Remiantis antropologinių tyrimų išvada, tikėtina, jog tiek atsitiktiniai radiniai (ietigalis ir peilis tiesia nugarėle), tiek ir paskiri kaulai galėjo būti iš vieno palaidojimo (18–20 m. nenustatytos lyties individo).

Ateityje būtina toliau tirti šią teritoriją, nes yra labai didelė tikimybė surasti nesuardytų viduriniojo geležies amžiaus I pusės palaidojimų, taip pat, remiantis pavieniais keramikos grublėtu paviršiumi radiniais, tikėtina, jog šioje vietoje galėjusi būti ir ankstyvesnė, t. y. romėniškojo laikotarpio senovės gyvenvietė. Šias hipotezes patvirtins arba paneigs detalesni tyrinėjimai.

The Supposed Cemetery of Parupė

In 2017, 3 areas (a total of 30 m^2) were excavated at the supposed cemetery of Parupė (Biržai District). Naturally formed layers up to 40 cm thick were found in areas 1 and 3. A 35 cm thick layer formed by ploughing was found in area 2. Two iron knives (Fig. 2) and some cracked human bones were found in an upper layer of mixed soil. The artefacts could date to the 6th–7th centuries. A survey of the ground around area 2 yielded some sherds of hand thrown pottery with rough surfaces, iron slag, and clay daub (Fig. 1).

Mindaugas Grikpėdis

Klemiškės kapinynas

2017 m. atlikti detalieji tyrimai Klemiškės kapinyno (Klaipėdos r.) (UK 39038) teritorijoje suprojektuoto dujotiekio vietoje. Klemiškės kapinynas žinomas nuo XX a. pradžios, kai jį kasinėjo A. Bezzenbergeris, tačiau po II Pasaulinio karo žinios apie tikslią kapinyno lokaciją buvo prarastos ir tik prieš keletą metų sužinojus apie aptiktus geležies amžiaus radinius ir atlikus archeologinius tyrimus, kapinyno vieta ir vėl tapo žinoma bei saugoma (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 141–143).

2017 m. ištirta viena 48 m ilgio ir 1,5–2,75 m pločio perkasa, kurios plotas – 85,55 m^2. Tai antroji kapinyno teritorijoje ištirta perkasa lokalizavus jos vietą, todėl ji įvardyta ***perkasa 2***. Pagal tyrimų etapiškumą bei tyrinėto ploto